

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
Filozofická fakulta. Katedra knižničnej a informačnej vedy
Akademická knižnica UK

KEGA 133UK-4/2013

Informačná gramotnosť

informačné zručnosti, schopnosti, znalosti, návyky

Integrácia informačnej gramotnosti do vzdelávania – aktuálna výzva pre vzdelávanie

Autor(i):

Ľudmila Hrdináková

Zhrnutie:

Metodika prináša informácie o tom:

- aké sú dôvody integrácie informačnej gramotnosti do vzdelávania
- aké sú strategické možnosti integrácie IG do vzdelávania,
- aké sú špecifická jednotlivých integračných stratégií,
- aké sú hlavné aspekty prípravy integrácie IG do vzdelávania.

Copyright:

Tento dokument môže byť použitý výhradne na výskumné, pedagogické alebo osobné študijné účely. Akékoľvek sublicencovanie, reprodukcia, redistribúcia, či predaj sú zakázané.

©Univerzita Komenského v Bratislave, 2014

INTEGRÁCIA INFORMAČNEJ GRAMOTNOSTI DO VZDELÁVANIA – AKTUÁLNA VÝZVA PRE VZDELÁVANIE

Integrácia informačnej gramotnosti do vzdelávania – základ vzdelávania

Informačná gramotnosť (a informačné vzdelávanie) by mala byť včlenená do vzdelávania a predmetov všade, kde je to možné a tak, ako je to možné s cieľom maximalizovať odbornosť, schopnosti, včasnosť a motiváciu študentov.

Prečo?

Jadrom integrácie informačnej gramotnosti (IG) do vzdelávania je zásadná otázka: PREČO?

Prečo integrovať informačnú gramotnosť do vzdelávania?

Dôvody, prečo včleniť informačnú gramotnosť do vzdelávania, sú zreteľné i menej zjavné, dokonca i skryté:

- Vzdelávanie je vo svojej podstate o predávaní a osvojovaní informácií, poznatkov a skúseností. Vzdelávanie by rozhodne nemalo byť zamerané len na mechanické odovzdávanie „predvarených“, predpripravených a vyselektovaných informácií. *Vysokoškolskí študenti by sa v prvom rade mali naučiť aktívne pracovať so zdrojmi v danom odbore.*
- Informačný priestor je v súčasnosti presaturovaný ohromným objemom informácií. Toto informačné prebujnenie má za následok, že sa *vysoko kvalitné informácie miešajú s nekvalitnými*. Ako nevyhnutná sa ukazuje schopnosť *vyhodnocovať* informácie a informačné zdroje *za účelom využívania tých najlepších*.
- V súčasnom informačnom priestore sú informácie zaznamenané rozličným spôsobom, v rozličných formátoch, na rozličných médiách. Mnohé z najkvalitnejších informácií sú súčasťou tzv. neviditeľného webu. *Pracovať s informáciami v tak zložitom informačnom priestore si vyžaduje špecifické informačné kompetencie.*
- Veľkorysé možnosti informačných zdrojov a digitálnych technológií nie sú dostatočne využité vzhľadom na nedostatočné generické schopnosti vysokoškolských študentov a schopnosti vyššej kognitívnej úrovne, ktoré by im umožnili adekvátne využívať informácie a znásobovať informačné bohatstvo.
- Izolované a samostatné informačné vzdelávanie je minimálne účinné – pre študenta môže byť ťažké až nemožné preniesť informačné kompetencie, ktoré si osvojoval vo všeobecnom prostredí, do kontextu špecifického predmetu, odboru či konkrétnej výskumnej činnosti. Najúčinnnejšie je podľa výskumov informačné vzdelávanie integrované do konkrétnych predmetov.
- V súčasnosti sa veľmi diskutuje o „starých“ a „nových“ študentoch – o tzv. digitálnych domorodcoch a digitálnych prisťahovalcoch, o generácii M, či generácii M². Noví študenti si (podľa pedagogických skúseností i podľa výskumov) vyžadujú nové prístupy a nové metódy, vrátane nových foriem práce s informáciami a informačnými zdrojmi.

INTEGRÁCIA INFORMAČNEJ GRAMOTNOSTI DO VZDELÁVANIA – AKTUÁLNA VÝZVA PRE VZDELÁVANIE

Ako integrovať informačnú gramotnosť do vzdelávania?

Odborníci na VŠ vzdelávanie načrtávajú 4 možné stratégie, ako môže pedagóg (univerzita) integrovať informačnú gramotnosť do vzdelávania:

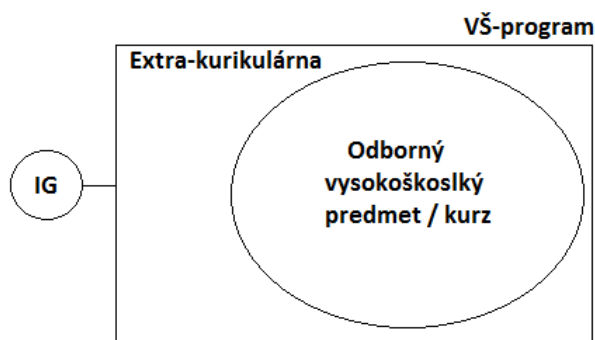
- extra-kurikulárna integrácia,
- samostatne stojaca kurikulárna integrácia,
- inter-kurikulárna predmetovo-orientovaná integrácia,
- intra-kurikulárna vnorená integrácia.

Extra-kurikulárna integrácia informačnej gramotnosti do vzdelávania:

Pedagóg nerealizuje informačné vzdelávanie sám, odporučí študentom niektorú z foriem.

Forma:

- dobrovoľné kurzy,
- povinné prípravné VŠ kurzy pred začiatkom štúdia,
- tutoriály,
- exkurzie v knižnici / v informačnom centre školy,
- externé kurzy realizované vzdelávacími zložkami a agentúrami mimo školu.

Charakter a obsah:

- všeobecné informačné vzdelávanie,
- vyčlenené z akademického kurikula, zo študijného programu ,
- je doplnkovým a často dobrovoľným k VŠ vzdelávaniu.

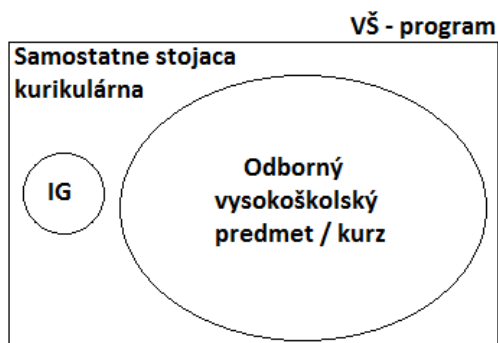
Realizácia:

- realizujú akademickí knihovníci, lektori IG,
- externé agentúry.

Hodnotenie IG:

- IG nie je bežne hodnotená v rámci hodnotiacich nástrojov a podmienok VŠ štúdia,
- sú poskytnuté nástroje na formatívnu autoevaluáciu pre okamžitú spätnú väzbu – napr. autoevaluačné testy v rámci tutoriálov na webových stránkach univerzít a / alebo akademických knižníc,
- testovanie externými agentúrami.

Samostatne stojaca kurikulárna integrácia

Pedagóg nerealizuje informačné vzdelávanie sám, vyžaduje, aby študenti absolvovali špecifický predmet, zameraný na IG.

V ďalšej výučbe využíva vedomosti a schopnosti, ktoré študenti v rámci daného špecifického predmetu nadobudli a /alebo ich vyžaduje vo vzdelávacích výstupoch.

Forma:

- nezávislý predmet (kurz) IG v rámci

INTEGRÁCIA INFORMAČNEJ GRAMOTNOSTI DO VZDELÁVANIA – AKTUÁLNA VÝZVA PRE VZDELÁVANIE

študijného programu,

- propedeutický (prípravný) kurz – pred začiatkom akademického roka,
- predmet dizajnovaný ako úvod do štúdia odboru.

Charakter a obsah:

- je všeobecného charakteru,
- je samostatne stojace vzdelávanie (samostatný predmet) v rámci VŠ kurikula, je súčasťou študijného programu,
- realizované paralelne ako nezávislá kurikulárna jednotka,

Hodnotenie IG:

- môže byť kreditovaný / nekreditovaný,
- môže byť klasifikovaný alebo neklasifikovaný.

Realizácia:

- informačné vzdelávanie je realizované lektormi informačnej gramotnosti, akademickými knihovníkmi, akademickým personálom, prípadne všetkými,
- možno ho dizajnovať ako celofakultný predmet.

Inter-kurikulárny predmetovo-orientovaná integrácia:

Pedagóg nerealizuje informačné vzdelávanie sám, zabezpečí špecifické hodiny (semináre) v rámci svojho predmetu, zamerané na prácu s odbornými zdrojmi, ktoré vedie lektor IG alebo akademický knihovník.

V ďalšej výučbe využíva vedomosti a schopnosti, ktoré študenti v rámci daného špecifického predmetu nadobudli a /alebo ich vyžaduje vo vzdelávacích výstupoch.

Forma:

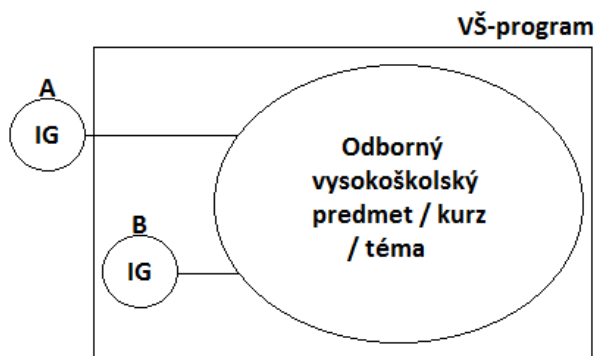
- A = samostatná hodina informačnej gramotnosti mimo rozsahu predmetu (ale viažuca sa k jeho obsahu, na určitú tému),
- B = jedna z hodín daného predmetu alebo kurzu.

Charakter a obsah:

- je predmetovo-orientované informačné vzdelávanie,
- súvisí s určitým konkrétnym akademickým kurzom,
- týka sa priamo obsahu výučby alebo úlohy,
- IG je kontextualizovaná, realizovaná ako doplnková k určitému kurzu, téme, lekcii

Hodnotenie IG:

- účasť študentov na hodine informačného vzdelávania je požiadavkou (prípadne i klasifikovaným nárokom) kurzu
- študenti ho vnímajú ako doplnkovú súčasť kurzu / predmetu,
- informačná gramotnosť môže alebo nemusí byť hodnotená, každopádne sa prejaví v čiastkových vzdelávacích výstupoch.

INTEGRÁCIA INFORMAČNEJ GRAMOTNOSTI DO VZDELÁVANIA – AKTUÁLNA VÝZVA PRE VZDELÁVANIE

Realizácia:

- vzdelávanie realizujú knihovníci po konzultácii s akademickými pracovníkmi, pedagógmi a / alebo na základe ich žiadosti a spolu s nimi.

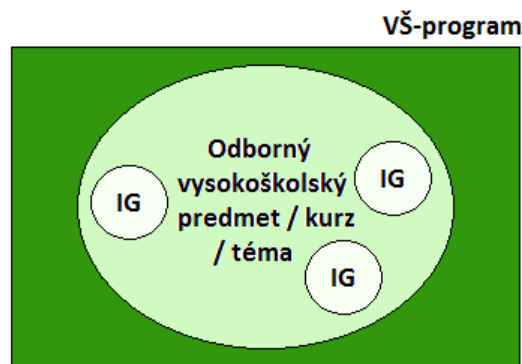
Intra-kurikulárna vnorená integrácia:

Pedagóg realizuje informačné vzdelávanie sám, alebo v úzkej kolaborácii s lektorom IG / akademickým knihovníkom.

Vedie prednášky a semináre, stanovuje zadania tak, aby obsahovali informačné kompetencie (prácu s informáciami).

Charakter a obsah:

- je spôsobom priamej integrácie – vnorenia IG priamo do vzdelávacieho procesu konkrétneho pedagóga, predmetu, témy,
- takáto priama integrácia je realizovaná prostredníctvom:
 - kolaboratívnej realizácie,
 - kurikulárneho dizajnu, štruktúry, obsahu,
 - spolupráce medzi pedagógmi a knihovníkmi,
 - hodnotením vzdelávacích výstupov, v ktorých je obsiahnutá informačná gramotnosť.

Hodnotenie IG:

- formatívne,
- sumatívne,
- kombinácia záväzných požiadaviek kurzu alebo programu,

Efekt úrovne osvojenia informačných kompetencií sa prejaví priamo v kvalite vzdelávacích výstupov kurzu.

* * *

Hodnotenie stratégií z hľadiska prenositeľnosti informačných kompetencií

Z hľadiska prenositeľnosti informačných kompetencií do iných, odborne alebo profesijne orientovaných aktivít, procesov a činností, musíme skonštatovať, že najúčinnjšou sa ukazuje intra-kurikulárna stratégia vnorenia informačnej gramotnosti. Tá predstavuje:

- kontextualizovanú alternatívu vzdelávania IG,
- možnosti využívania informácií v konkrétnej praxi,
- možno ju právom charakterizovať ako sústavnú, pokračujúcu, kolaboratívnu, negociatívnu a kontextualizovanú prácu s informáciami.

Z hľadiska samotných procesov je jedinou stratégiou, ktorá plnohodnotne napĺňa intencie nových vzdelávacích stratégií a aktualizovaných vzdelávacích cieľov:

- zdrojovo-orientovaného vzdelávania (resource-based learning),
- problémovo-orientovaného vzdelávania (problem-based learning),
- koštruktivismu.

INTEGRÁCIA INFORMAČNEJ GRAMOTNOSTI DO VZDELÁVANIA – AKTUÁLNA VÝZVA PRE VZDELÁVANIE

AKO vnoriť IG do predmetu?

- V ideálnom prípade, môže byť zámer IG rozvrhnutý v celom predmete (kurze).
- Informačná gramotnosť by mala byť zahrnutá do vzdelávacích výstupov / výsledkov absolventa predmetu (kurzu).
- Medzi základnými pedagogickými cieľmi by malo byť – naučiť pracovať študentov so základnými informačnými zdrojmi v odbore a využívať IKT v rozvoji odboru a svojej vlastnej kvalifikácie.
- Akékoľvek hodnotenie predmetu (kurzu) by malo zahŕňať prvok testovania kompetencií informačnej gramotnosti.
- Plnohodnotne možno integrovať IG do vzdelávania vnorením do osnov predmetov, kurzov a lekcii, prednášok a seminárov, ako aj do konkrétnych vzdelávacích aktivít.

Príprava výučby

1. Preskúmanie, prehodnotenie a príprava vzdelávacieho procesu

Preskúmanie, prehodnotenie a príprava vzdelávacieho procesu je prvým krokom k integrácii IG do vzdelávacieho procesu. Pedagóg by pritom nemal zabúdať na niekoľko závažných momentov:

- mal by sa snažiť, aby obsah vzdelávania (prednášky, seminára) kopíroval niektoré z informačných kompetencií / prácu s informáciami – tak, ako sa so zdrojmi naučia pracovať na začiatku štúdia, tak budú s informačnými zdrojmi pracovať ďalej,
- mal by sa presvedčiť, že jeho vzdelávanie je relevantné a aktuálne, že bude riešiť skutočné potreby a kontext vzdelávania je autentický,
- mal by sa snažiť držať kontinuitu ako v obsahu vzdelávania (predmetu), tak i vzhľadom na informačné kompetencie.

2. Získanie akademických kruhov na svoju stranu

Akademickí pracovníci majú najlepšie predpoklady a možnosti k rozvoju určitých aspektov IG, a to tým, že:

- môžu participovať na návrhu takého kurikula, aby študenti museli hľadať, vyhodnocovať a spracovávať informácie a funkčne ich využívať pre konkrétny účel (napr. pre eseje, správy alebo prezentácie, čiastkové výskumy, prieskumy literatúry),
- môžu spolupracovať s lektormi IG a s akademickými knihovníkmi na príprave hodiny, seminára, návrhu kvalifikačných prác, projektov a zadaní pre študentov, tak aby sa využil informačný potenciál univerzity,
- môžu integrovať vysokoškolskú výučbu do činností a aktivít, ktoré študentov pripravujú na akademické písanie, kritickú analýzu a výskumné kompetencie, pátranie po najkvalitnejších odborných zdrojoch za účelom zvyšovania kvality absolventov,
- môžu tým pomôcť študentom kriticky hodnotiť a analyzovať informácie definované (pre danú čiastkovú tému či aktivitu).

3. Príležitosti pre fixovanie, upevňovanie a zdokonaľovanie

Pri príprave vzdelávacieho procesu netreba zabúdať na to, že študenti potrebujú príležitosti na proces opakovania vyhľadávania, vyhodnocovania a využívania informácií, aby mohli konfrontovať a posúdiť svoje kompetencie čo najskôr po poznaní a osvojení si danej kompetencie.

INTEGRÁCIA INFORMAČNEJ GRAMOTNOSTI DO VZDELÁVANIA – AKTUÁLNA VÝZVA PRE VZDELÁVANIE

Tipy pre úspešnú integráciu informačnej gramotnosti do vzdelávania

- V procese integrácie IG do vzdelávania sa čo najskôr obráťte na príslušného akademického knihovníka. Zamestnanci knižnice môžu pomôžu definovať vzdelávacie výstupy, ktoré integrujú IG a pomôžu vám identifikovať zásadné informačné a akademické schopnosti a zručnosti vysokoškolského študenta.
- Zvážte, aké informačné zručnosti, schopnosti a návyky chcete u študentov rozvíjať. Pri identifikácii rozvíjaných študijných / akademických výstupov IG zapojte podporu a pomoc akademického knihovníka (alebo lektora informačnej gramotnosti). Využite dostupné štandardy definujúce kompetencie vysokoškolského študenta.
- Po tom, čo ste vytvorili štruktúru študijných / akademických výstupov a rozvíjaných kompetencií integrujúcich IG, môžu pracovníci knižnice s vami spolupracovať na rozvoji a dizajnovaní vzdelávacích aktivít, zadaní a úloh, ktoré sú spojené s hodnotením a posudzovaním úrovne spomínaných informačných schopností a zručností (prípadne i syláb predmetu).
- Komunikujte s akademickým knihovníkom (lektorom IG) o všetkých možných zdrojoch (tlačených i elektronických) relevantné danému predmetu (odboru).
- Pripravte úlohy, ktoré budú integrovať: hľadanie výskumnej témy, vyhľadávanie, hodnotenie, spracovanie informačných zdrojov a pod. využite pomoc akademického knihovníka (alebo lektora informačnej gramotnosti)
- Komunikujte s akademickým knihovníkom (lektorom IG) o všetkých možných zdrojoch (tlačených i elektronických) relevantné danému predmetu (odboru), determinovaným témam.
- Zvážte možnosť rozvíjať on-line vzdelávacie aktivity (napríklad kvízy, e-testovanie) na hodnotenie informačných kompetencií.
- Zvážte možnosť rozvíjať on-line a IKT spracovaní informácií, vyhodnocovaní výskumov a pod.
- Využívajte príležitosti explicitne objasňovať študentom význam informačnej gramotnosti pre konkrétny odbor, program, predmet alebo úlohu.

Na záver

Ani Rím nebol postavený za jeden deň!

- *Chvíľu trvá, než nadviažete kontakty lektormi informačnej gramotnosti, akademickými knihovníkmi, s inými akademickými pracovníkmi.*
- *Rovnako si nejaký čas vyžiada projektovanie, dizajnovanie a implementovanie určitých aktivít do vzdelávania (prednášok a seminárov) a zavedenie adekvátnych pracovných návykov.*
- *Stanovenie priorít a plánovanie vlastnej stratégie si vyžaduje osobitnú starostlivosť – možno aj tým, že sústredíte svoje úsilie na len jeden najviac dva predmety (kurzy) za akademický rok. Ak budú úspešné, potom môžete prejsť na vnorenie informačnej gramotnosti do výučby iných predmetov (kurzov).*

INTEGRÁCIA INFORMAČNEJ GRAMOTNOSTI DO VZDELÁVANIA – AKTUÁLNA VÝZVA PRE VZDELÁVANIE

Literatúra:

- HRDINÁKOVÁ, Ľudmila a Miriam Ondrišová. Informačná gramotnosť – ako súčasť vysokoškolského vzdelávania. In: Informačné kompetencie pre znalostnú spoločnosť. Bratislava: STIMUL, 2014. V tlači.
- RAFIQUE, Ghulam Murtaza, 2014. Information literacy skills among faculty of the University of Lahore In: Library Philosophy & Practice [online]. February 27 [cit. 2014-10-24]. Dostupné na: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=0f95ce3d-d9c0-4684-a33b-3b7a2e64aab7%40sessionmgr198&hid=104>
- WANG, X. 2010. Integrating information literacy into higher education curricula : an IL curricular integration model [online]. Queensland: Queensland University of Technology, 2010 [cit. 2014-10-24]. Dostupné na: <http://core.kmi.open.ac.uk/download/pdf/10903843.pdf>

